

ВАЛЕР'ЯН
ПІДКОРІЛЬЦЬКИЙ

Остап Шаптала
Повісті

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2021

ОСТАП ШАПТАЛА

(Повість)

До початку Великодньої заутрені лишалось ще до-
сить часу. Остап Шаптала поставив, як то прохали бать-
ки, дві свічки — одну Христові, а другу — святому Ми-
колаєві, — і уважно оглянув церкву. Сіра й вогка, вона
повна була незрозумілого шамотіння старого дяка й бо-
язких згуків обережної людської ходи. В темних кутках
невпинно шепотіли й глибоко зітхали баби перед напів-
освітленими іконами.

Важке напруження панувало в церкві. В одчинені
двері навшпіньках заходили люди, ніби ховаючись, ніби
йдучи на злочин Шаптала вийшов з церкви в садок, що
її оточував. Там він ліг під деревами горілиць.

Ще не встиг він торкнутись головою землі, як широ-
кий капелюх зліз йому на обличчя й затулив очі. Шапта-
ла пролежав так кілька хвилин, відчуваючи під головою
м'яку, холоднувату землю. Все тіло його мов прилипло
до неї й злилось з її життям; мозок мов перетворився
у вогку грудку і думки з'явилися темні й крихкі.

Шаптала лежав не рухаючись і прислухався до того,
що робилося в далеких глибинах землі. Почув, як звідтіль
невпинно вириваються сили, розносяться вітром і на-

кладають на все тавро жадоби. Він згадував, як жадібно випростували в день два дерева своє зазеленіле гілля, як напружались їхні стовбури, утворюючи молоде листя. Трава з якимсь одчаєм з'явилась на степах і кожна стеблина подібна була до широко розтуленого рота галчати.

Вдень діввора гасала по вулицях і птахи кричали на небі; від почуття весни широкі посмішки лазили по обличчях людей, — в їхньому серці теж щось оживало і тавро жадоби не минало й їх Бажання було написано в посмішках людей, в їхніх побільшених рухах, на їхніх чоботях, вкритих весняним болотом.

Старий камінь край села теж бажав заслатися зеленим мохом. Так робив він впродовж сотень років, і мох захищав йому холодну душу від сонця.

Жадоба й жага обнялись та в легкому танку, регочучи, пурхали над землею. А з їхнього реготу плодилося в повітрі безліч бажань, що ними труїлися навіть каміння.

Земля ж готувалась задовольняти. Спокійно чорна повстала вона узгір'ями й розпадалась долинами, перетворюючись у велетенське лоно невидимої жінки. І все припадало до неї у млоснім напруженні та бажанні.

Шаптала раптом підвівся й сів. Капелью упав йому на коліна, а погляд майнув у синю далечінь і зник там.

Ця спрага землі і людей, їхнє запекле шкварчання на багатті бажань, були Шапталі незрозумілими й чужими. Він дивився навкруги, бачив рух та намагання, і це гнобило його, прикро вражало тепер, коли він і на мент не забував, що вдома конає його сестра. Думка про безглуздя її смерті спинала його серед світового руху.

Вітрець бігав між деревами, ніби гуляючи з ким у Пана-наса.

Шаптала підніс свою голову до неба. Але й там навіть найменші зірки випростались з темряви і так яскрились, мовби на кожній теж була весна і теж має воскреснути який Христос.

Шаптала стояв коло церковних ґрат, притулившись до їх чолом, і дивився, як юрба шикувалась круг церкви, виставляючи наперед кошики з пасками, крашанками й салом. Біля кожного кошика запалювалась свічка, і круг церкви утворилось полохливе вогняне коло.

Одразу викинули в повітря згуки всіх дзвонів, від чого те зробилось важким и маснуватим. Разом з дзвонами підвелися шапки й брилі з чоловічих голів та посипалися на всі боки мовчазні хрести.

Свідомість, що свято це ще побільшить біганину людей і їхню радість, завдала тремтіння Шапталі, і він, одвернувшись, почвалав додому.

В церкві облишили дзвонити. Шаптала озирнувся й побачив, як чорною хвилею сунулись за ним люди. А він не хотів, щоб вони наздогнали його та оточили своїм галасом; тому він завернув набік і дістався невеличкою гайку. Став там, обпершись на стовбур дерева, й дивився, як плазували люди по дорозі. Місяць клав йому тінь на половину обличчя і здавалось, що та половина спить.

Люди вже невиразною плямою сіріли за кучугурами. Проїшли, поспішаючись, старі бабусі, хитаючись на всі боки.

ПОВІСТЬ БЕЗ НАЗВИ

*До того ж цілковито неймовірна,
вигадана від початку до кінця автором,
щоб показати сутичку деяких принципів,
важливих для нашого дня і майбутнього.*

I

Раптовий постук у двері прокинув його з задуми. І хоч тут він не міг когось до себе сподіватися, хоч його думки в ту мить перебували на безконечній відстані від цього будинку, Городовський звичним голосом, як у своїй власній кімнаті, спокійно й негайно відповів:

— Можна.

Власне, в цьому помешканні він пробув ще тільки годину. Воно складалося, як і сказано йому напередодні, з чотирьох кімнат, що з них одну займав постійний пожилець, а решта три були впродовж місяця до його розпорядження — на час відсутності дійсних господарів. Але, прийшовши сюди й передавши тому пожилцеві рекомендаційного листа, він сів у першій кімнаті коло столу, поставив поруч свій чемодан і спочивав. Бо справді почувався далеким пішохідцем, мандрівником з торбинкою і ціпком після довгої путі, що стелилася перед ним без краю. І це житло, якого він навіть не оглянув,

було немов куренем при степовому шляху, зичливо покинутим на радість подорожньому.

Звичайно, не тіло його стомилося, адже останні дні він ходив зовсім небагато. Інші сили його вичерпувались, не фізичні. Виснажені маренням клітини мозку давали відчувати в голові страшенну сухість; безумне прагнення, яким він був керований, кричало, не знаходячи поживи. Голод душі мучив його, пожерши всі крихкі сподіванки, в які звиродніли його надії.

Тепер, підвівши голову до дверей, що були напроти нього, Городовський побачив себе у чужій їдальні, чистій і дуже скромній. За ширмою праворуч стояло ліжко; буфет, чи, власне, сервант, що закривав те ліжко збоку, був застелений вишиваною серветкою виробу Укркустпрому і така сама скатертина лежала на столі, об який спирався його лікоть. Крім двох дідівських портретів у темних рамках і кількох сучасних фотокарток, на стіні висів невеличкий олійний натюрморт — розрізаний кавун у товаристві огірків і помідорів. Цей наївний затишок і глибока проміркованість обстанови огорнули Городовського ревнимим смутком. У кімнаті ліворуч, куди провадили другі двері, він відчув спальню з одним чи, може, двома дитячими ліжками під білими ковдрами, а праворуч — кабінет хазяїна, цератову канапу з квітчастим килимком, сосновий стіл до письма і шафу книжок з золотом на корінцях. Його розбурхана істота мимоволі з гірким докором схилилася перед тихим подружжям ладу і згоди, що панувало тут, випромінюючи ясну щоденну радість, оперту на працю, обов'язок і застарілу, хронічну любов.

ЗМІСТ

Остап Шапгала	3
Повість без назви	94